

JEUGDSCHRIJVERS

DOOR A. J. DREWES

KARL MAY, geb. 25 Febr. 1842 te Ernsttal-Hohenstein (Saks. Ertsgebergte) gestorven 30 Maart 1912 te Radebeul bij Dresden.

KARL MAY HEEFT 40 DIKKE DEELEN GESCHREVEN, samen vormend 15.000 bladzijden druks. Ik behoef zeker niet te zeggen, dat ik ze niet allemaal gelezen heb. Maar dat ze veel gelezen worden blijkt wel hieruit, dat er van zijn geschriften meer dan 20 miljoen deelen zijn verkocht. Dat ze zijn gegaan naar alle deelen van de wereld, waar Duitschers wonen, dat ze in de meeste kultuurtalen zijn vertaald en dat onze jongens ze net zoo graag lezen als de Duitsche.

Ik voeg er bij, dat men in May's boeken nooit bang behoeft te zijn voor het sexueele element. Dat dus de aantrekkingskracht van zijn boeken niet is te verklaren uit een zekere zucht naar het zinnelijk-prikkelende. Dat zelfs de meest vijandige criticus niets in zijn romans heeft kunnen vinden, dat ook maar even naar het sexueele zweemde. Anders had men dat zeker wel tegen hem uitgebuit. Want de strijd om Karl May is nog niet geheel uitgewoed. Hij heeft nog even groote vereerders als bittere tegenstanders en er is over hem een heele bibliotheek verschenen. Men heeft hem als mensch aangegrepen en allerlei tegen hem geschreven, dat met zijn werk absoluut niets uitstaande heeft. Ik wil mij niet over deze dingen uitlaten en mij uitsluitend met zijn werk bezighouden. Als ik Shakespeare ga lezen en weer eens van zijn wondere scheppingen ga genieten, dan laat het mij toch absoluut onverschillig, of hij terecht beschuldigd werd van deerstalking, onrechtmatig jacht maken op herten. En Augustinus blijft de groote kerkvader, ofschoon we van zijn leven ook nogal wat minder stichtelijks weten. Al heeft dan Karl May ook wat op zijn geweten, dat zou voor ons geen reden zijn om zijn geschriften af te keuren als lectuur voor hen, die uit de monotonie van het leven van elken dag, van het gekluisterd zijn aan de machine, van het loopen in den tredmolen, eens willen uitkomen en willen meeleven het leven van den zwerver, die de wildernis intrekt en leeft te midden van menschen met andere instinkten dan wij. En de jeugd, die met zooveel geestdrift Karl May's boeken gelezen heeft en nog leest, die staat nog dicht bij de natuur. Die heeft haar nog niet verloren, die zoekt haar nog te grijpen, te omvatten, en te leeren kennen. Een onstilbaar verlangen drijft ze in haar armen. Padvinderij, wandelsport, kampeeren, spoorzoeken, veldspel en wat niet meer zijn uitingen van dit verlangen naar de natuur. Dat is de romantische trek in onze jeugd. Zij staat niet zoo sterk onder den invloed van het vlakke en platte rationalisme der achttiende en negentiende eeuw, maar zij is telkens weer romantisch en openbaart den geestelijken onderstroom van ons leven, die van den tijd der Edda tot op het huidige oogenblik voortgaat, ook in de literatuur. Onze opvoeding in school noch in huis let op dezen trek in het zieleleven der jeugd. Wij trachten naar klaarheid en duidelijkheid en we kwijnen maar al te zeer weg in vlakheid, nuchterheid, ouwelijkheid. Ons ontbreekt maar al te zeer de geestdrift, het smachtend verlangen. En daaronder lijdt onze opvoeding.

En dan zijn er gelukkig nog menschen van een ander caliber. Dan zijn er nog Jules Vernes, Armands, Coopers, Mayne Reads, Marryatts, William Longs,

die onze jeugd voeren naar de maagdelijke wouden en de uitgestrekte prairiën, over de groote zeeën naar onbekende landen, naar Amerika, naar Afrika, naar Azië. Onder vreemde volkeren, naar vreemde planten en dieren, onder omstandigheden, waarin moed en kracht van ons worden geëischt. De puberteits-stemming kent het onvervulde verlangen, is zoekend, klagend, weemoedig, elegisch. Ze kent geen maat en geen grens. Ze gaat in 't oneindige. Maar ze wil ook kracht en moed. En ze vereert voor alle dingen... den held.

En dan komt Karl May hem tegen. Wat heeft hij te vertellen? „Ga mee,” zegt hij, „ik ken den weg. Ik ben er zelf geweest. We gaan samen avonturen beleven.”

Dan laat hij „Ik” met een klein beetje geld er op uit gaan. *)

Hij gaat Land und Leute zien, en gadeslaan, wat God in de natuur en in den mensch doet. Hij gaat naar volken, bij welke het leven nog minder mechanisch is, die de natuur en dus God nog nader staan. Hij gaat niet uit op avontuur en kamp, maar hij ontmoet heel spoedig de zonde. Hij ziet kinderen, die mishandeld worden, arbeiders, die worden uitgebuit, eerlijke menschen, die worden bedrogen, geheele stammen, die geknecht worden, en dan drijft zijn goede hart hem om hulp te bieden, de zwakken bij te staan.

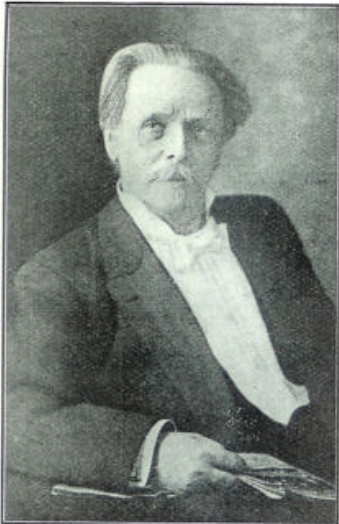
Daarbij komen hem zijn rijke krachten van lichaam en geest uitnemend te stade. Hij heeft de rijkste levenservaring en beheerscht alle middelen der beschaving, hij verbindt met de grootste scherpzinnigheid, die de geheimste gedachten der menschelijke ziel doorschouwt en de vreeselijkste plannen raadt, de grootste kalmt en bezonnenheid. Hij is meester op alle wapenen, de voortreffelijkste schutter, schermer, bokser, lassowerper, is met de beste wapenen uitgerust, hij is de koenste ruiter, heeft als wandelaar een fabelachtig uithoudingsvermogen, is gehard tegen alle weersgesteldheden, verdraagt honger en dorst, is een geoefend beschouwer van den hemel, kent alle natuurverschijnselen, hij doorziet alle listen en lagen zijner vijanden, is meester in het lezen van sporen, in het besluipen van den vijand, maar ook in het diplomatieke verkeer, is een man van de grootste zelfbeheersching en weet de gunstige gelegenheden kranig te gebruiken. Brengt zijn kracht hem niet tot zijn doel, dan moet zijn onweerstaanbare welsprekendheid hem helpen. Hij beheerscht of leert zeer snel de taal der menschen, met welke hij in aanraking komt, neemt hun manieren, zeden en gebruiken over en krijgt steeds en altijd weer de vrienden en ook de vijanden onder zijn invloed.

Zijn middelen om zijn verhaal op te bouwen zijn gevonden in allerlei technieken. Hij gebruikt de exotische reis-romantiek van Verne en Marryatt, de detective-geschiedenissen van Edgar Poe, zoowel als van Holmes, Arsène Lupin en Raffles. Hij gebruikt soms het pathos der ouderwetsche bekeeringsliteratuur. Spanningen en verrassingen komen telkens weer en verlammen hem niet. Besluitingen, overvallen, gerechtszaken, veroordeelingen, begenadiging, bevrijding, overreding, list, verzoening, verraad, trouwbreuk, vriendschapsbonden, ontmaskering, herkenningstooneelen, natuur-belevingen van groote innigheid, heerlijkheid maar ook ontzetting, behaaglijkheid, drinkgelagen, diepzinnige gesprekken over God en godsdienst, over de diepste en laatste vragen der menschheid, alles trekt in bonte afwisseling voorbij. Een vereeniging van de rijkste fantastiek, de spannendste

*) Ik zal u straks zeggen, waarom ik dit zoo zeg, en niet: En nu gaat hij er met een klein beetje geld op uit.

Naar een krijttekening van B. Bytelaar

Karl May

kriminaal- en oorlogsromantiek, heldere en scherpe opmerkingen en kalme, rustige, filosofisch-religieuze stemming.

De strijd voert niet dadelijk tot overwinning, de booze verliest den kamp niet zoo spoedig. Daardoor krijgt het verhaal zijn dramatischen opbouw. En daardoor vindt het ook weerklank in het gemoed van zijn lezers, die in den kamp der puberteitsjaren of in den socialen kamp de taatheid van den vijand aan den lijve ervaren. En dikwijls, als een vijand is overwonnen, dan blijkt hij te worden gevolgd door een heirleger anderen. De eene booze geest is uitge-

dreven, maar zeven anderen neemt hij met zich. Eén kop van den draak is afgehouden, zeven andere komen er voor in de plaats.

De vijandige machten verzamelen hun geheele kracht, ze verduubbelen hun inspanning. Zoo komt het tot de hoogste spanning; spoedig moet de beslissing komen. En toch komen er telkens weer tusschengebeurtenissen, die de beslissing vertragen, nieuwe mogelijkheden, tot eindelijk, meest nog onverwachts en verrassend, het goede beginsel zegeviert, de booze wordt bekeerd, of door eigen schuld te gronde gaat.

Zijn critici hebben op hem aan te merken, dat „ik” steeds de mooie rol speelt. Karl May is grenzenloos ijdel, zeggen ze. En hij liegt. Hij heeft die dingen niet beleefd. Hij is nooit in die landen geweest. Mij laten deze opmerkingen volkomen koud. Of May ze beleefd heeft of niet — ik behoef geen verhaal „op waarheid gegrond,” en het is mij de allerkinderachtigste kritiek, die vraagt: „Is het waar gebeurd?”

Arme Homerus, arme Shakespeare, arme dichters en schrijvers van alle eeuwen. Weg met het beeld, dat een neus van herinnering draagt op een gezicht van fantasie.

Maar er is wat anders. Karl May wil heel wat anders dan zelfverheerlijking. Naar hij zegt.

Want nu ga ik hem laten spreken. Hij noemt zijn werken symbolische dichtingen.

Ze zijn alle, zegt hij, gelijkenissen. Het thema is: de verlossing der menschheid uit de dierlijkheid. Het motief voor alles ligt in het sprookje van Sitara. Dat is een Perzisch woord, dat *ster* beteekent. Het lage land op die ster heet Ardistan. Ard beteekent aarde, stof, en figuurlijk: behagen in de lagere dingen, in het vuil. Een streven zonder iets te ontzien naar het materiële, vernietigingskamp tegen alles en alles, wat de zelfzucht niet dient. Ardistan is het vaderland van het egoïsme, welks levensleus is: „Gij zult de duivel van uw naaste zijn, opdat ge voor u zelf tot een engel wordt.” Hier tegenover staat het doel: Dschinnistan. Dschinni beteekent: goede geest, zegenrijk, geestelijk wezen, en figuurlijk: aangeboren streven naar het hoo-

gere, welgevallen aan den geestelijken opbloei, trachten naar alles, wat goed en edel is, het zoeken naar het welzijn der menschheid, van den naaste, redding van hen, die hulp en liefde behoeven. Dschinnistan is dus het vaderland der humaniteit en der naastenliefde, het „beloofde land” van den edel-mensch. Daar leeft een geslacht van grootmoedige, koninklijk denkende menschen, wier hoogste wet luidt: „Gij zult de engel van uw naaste zijn, opdat ge voor u zelf geen duivel wordt.”

May, die zelf in het laagste, diepst gezonken Ardistan is geboren, wil den strijd schilderen, dien hij heeft moeten strijden, het dualisme van duisternis en licht, van zonde en genade, van dood en leven, van stof en geest, van hemel en hel.

„Ik” dat is de held, de strijdende mensch, die het goede wil. Hij komt uit de woestijn, uit het niets, en als hij de oogen opent, d.w.z. als hij zichzelf bewust wordt, dan ziet hij den Hadschi, den menschelijken Anima, die zich voor ziel of voor geest uitgeeft, zonder te begrijpen, wat die beiden zijn. In Mekka vindt hij de waarheid, (in zijn vrouw Hanneh, de ziel.) Zoo is zijn „ik,” dat overal overwint, niet Karl May, de verteller, maar zijn geloof aan de menschheid. Zijn reisverhalen zijn predicaties voor de zondige, verloren menschheid. Zoo wil hij ze gezien hebben en hij beklagt er zich over, dat men ze zoo niet ziet.

Ik heb hier geen oordeel. Of Karl May deze verklaring post data geeft, of dat ze hem klaar en duidelijk als doel voor den geest stond, toen hij ging schrijven, weet ik niet. Maar het is zeker niet onmogelijk, dat zijn doel met zijn werken hem duidelijker is geworden.

Ik houd niet van die symboliek. Ik geloof ook niet, dat zijn lezers ze verstaan. Dat ze er wat van voelen, is voor mij wel duidelijk. Ik trof eens een jongen, die Karl May las, en sprak met hem over diens boeken. En toen frappeerde het mij, dat de jongen mij vertelde, dat Karl May een bekeerd rooverhoofdman was.

Over den aard van zijn bekeering en over zijn godsdienstige opvattingen zou een boek te schrijven zijn. Ik waag er mij dus niet aan in dit artikel. Maar ik heb een poging gewaagd om Karl May's reuzenopgang te verklaren. Hij brengt zeker iets, waaraan jonge menschen in een bepaalde periode van hun leven behoefte hebben. Waaraan ook menschen, die geestelijk in de puberteitsjaren verkeeren, behoefte hebben.

De geestelijke puberteit en de lichamelijke puberteit zijn twee zeer verschillende dingen. Sommige menschengroepen verkeeren in de geestelijke puberteitsperiode. Ook voor die is Karl May een bekend en geliefd schrijver. Zijn boeken, hoe men er ook over moge oordeelen, blijken in een zeer bepaalde behoefte te hebben voorzien. Vandaar hun groote opgang. Hij is misschien wel de meest gelezen schrijver uit het einde der vorige en het begin van deze eeuw geweest. ☒

„Van vele boeken te maken is geen einde, en veel lezens is vermoeiing des vleesches.”

Pred. 12 : 12.